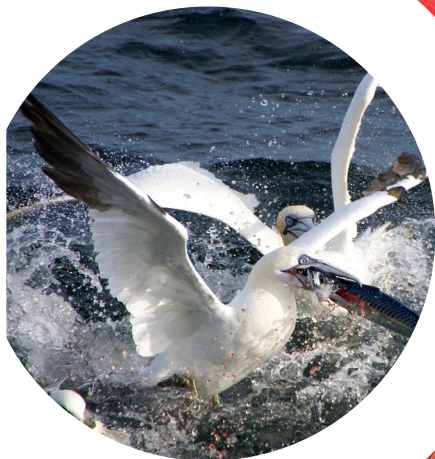

Verne- og miljøarbeid om bord på skip

FOR SJØSIKKERHET I ET RENT MILJØ

Kravene er fastsatt i forskrift 1. januar 2005 nr. 8 om arbeidsmiljø, sikkerhet og helse for arbeidstakere på skip.

Verneombud

- Alle fartøy som har 3-7 arbeidstakere om bord skal velge ett verneombud, med mindre et flertall av arbeidstakerne velger at verne- og miljøarbeidet om bord skal ivaretas uten eget verneombud.
- Fartøy med 8-14 arbeidstakere om bord har krav til ett verneombud.
- Fartøy med 15-39 arbeidstakere om bord har krav til to verneombud.
- Fartøy med minst 40 arbeidstakere om bord har krav til tre verneombud.

Valg av verneombud

Skipsføreren skal med assistanse fra en tillitsvalgt sørge for valg av verneombud. Verneombudet velges ved flertallsvalg. Opplysninger om valget føres inn i fartøyets dagbok. Verneombud velges av og blant de som arbeider om bord i forbindelse med fartøyets vanlige drift. Verneombudet bør fortrinnsvis velges blant underordnede med erfaring fra et fagområde og med innsikt i virksomheten. Når det er flere ver-

neombud om bord, bør disse velges fra forskjellige faggrupper. Skipsføreren, lederen av annen virksomhet om bord, departementsjef eller helsepersonell kan ikke velges til verneombud.

Dersom det på fartøy med 3-7 arbeidstakere om bord ikke lar seg gjøre å velge verneombud blant de underordnede, kan departementsjef velges. Skipsføreren kan ikke velges til verneombud. Hvis arbeidstakeren motsetter seg å bli valgt til verneombud, utpeker skipsføreren verneombudet. Verneombud for annen virksomhet om bord, utpekes etter samråd med lederen av den aktuelle virksomhet.

Annen virksomhet om bord

Dersom andre enn reder samtidig driver virksomhet om bord, skal det velges ett verneombud når det er fra 4-14 personer fra denne virksomheten som arbeider om bord, og to verneombud når det er minst 15 personer fra denne virksomheten som arbeider om bord. Det er viktig å huske at verneombud valgt etter denne bestemmelsen kommer i

tillegg til de ordinære kravene til valg av verneombud.

Valg av verneombud på fartøy i lokalfart

Dersom en reder har flere fartøy i lokalfart, herunder ferger og hurtigbåter, skal det velges ett verneombud på hvert fartøy med 3-7 arbeidstakere om bord. Om bord på fartøy med flere enn 7 arbeidstakere om bord gjelder de samme krav til antall verneombud :

- Fartøy med 8-14 arbeidstakere om bord har krav til ett verneombud.
- Fartøy med 15-39 arbeidstakere om bord har krav til to verneombud.
- Fartøy med minst 40 arbeidstakere om bord har krav til tre verneombud.

Sjøfartsdirektoratet avgjør i tvilstilfeller hvilke fartøy som omfattes av bestemmelsene om lokalfart.

Verneombudets funksjonstid 1 år

Verneombud velges for ett år av gangen.

2 år

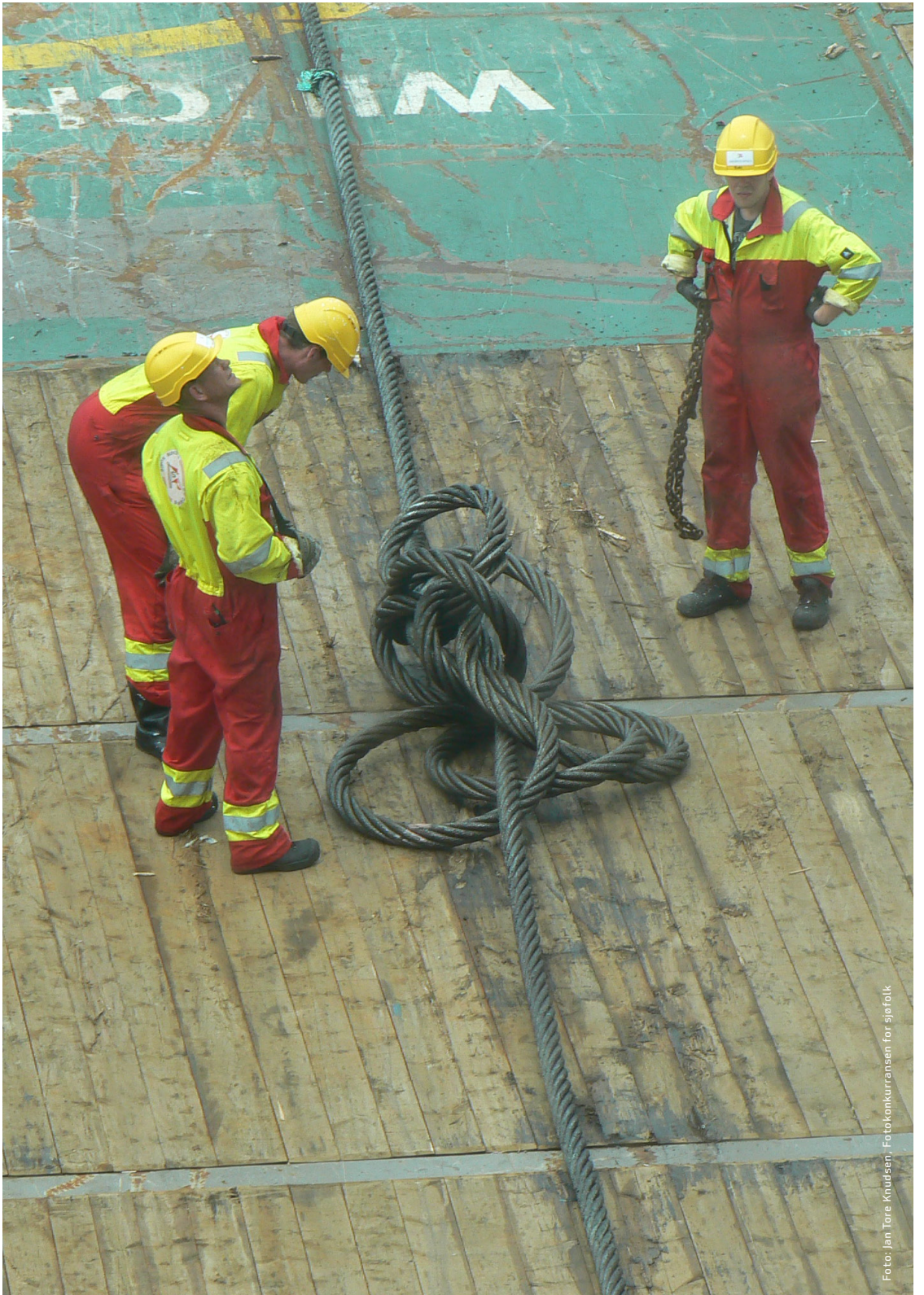
Det kan imidlertid fastsettes at funksjonstiden skal være to år, men da må dette avtales før valget finner sted.

6 mnd

Verneombud som er utpekt av skipsføreren, kan pålegges funksjonstid inntil seks måneder av gangen.

Når et verneombud fratrer tjenesten om bord, skal det snarest mulig velges et nytt.

Din rolle som verneombud

Verneombudets rolle er å ivareta arbeidstakernes interesser i saker som angår arbeidsmiljøet om bord. Verneombudet skal se til at arbeidet om bord blir utført på en slik måte at hensynet til arbeidstakernes sikkerhet og helse er behørig ivaretatt. Verneombudet skal om nødvendig fremme forslag til nye vernetiltak.

Saksgang ved arbeidsmiljø saker

At du er valgt til verneombud betyr likevel ikke alltid at du skal tre inn på arbeidskollegaenes vegne hvis de har arbeidsmiljøproblemer. Alle problemer bør først søkes løst av den som best kjenner dem, for eksempel ved at den enkelte tar opp saken med sin nærmeste overordnede. Dersom saken ikke løses, er det naturlig at verneombudet blir kontaktet.

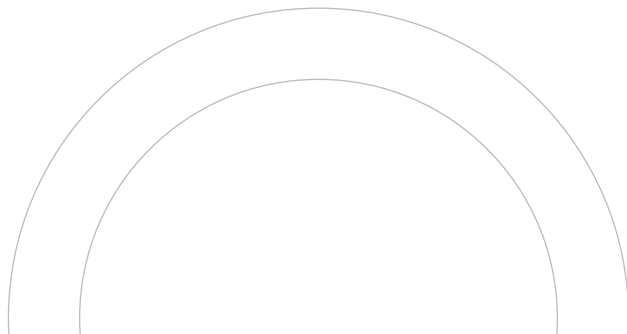
Blir du som verneombud kjent med forhold som kan føre til ulykke eller helseskade, skal du straks gjøre hva du kan for å avverge faren. Kan faren ikke avverges, skal du umiddelbart gjøre skipsføreren eller dennes representant oppmerksom på forholdet. Skipsføreren plikter å gi deg som verneombud svar på henvendelsen. Er det ikke innen rimelig tid tatt hensyn til henvendelsen, skal du som verneombud underrette norsk myndighet f.eks. norsk uten-

riksstasjon eller Sjøfartsdirektoratet. Skipsføreren og arbeidsmiljøutvalget bør informeres før slik underretning blir gitt. Du vurderer selv hva som er «rimelig tid» for arbeidsgiveren til å reagere på din henvendelse, ut fra hvor alvorlig faren er.

Sammenblanding av roller

Mange blander sammen rollen som verneombud og rollen som tillitsvalgt, men dette er to forskjellige roller. I noen tilfeller er verneombudet og den tillitsvalgte en og samme person. Dette er ikke ulovlig, men da må vedkommende være nøye med å skille på rollene.

Tillitsvalgtordningen er ikke direkte lovregulert, og baserer seg på tariffavtale eller hovedavtale. Den tillitsvalgte skal som regel ivareta arbeidstaker når det gjelder rettigheter i henhold til kontrakter, tariffavtaler og lignende. Vanlige oppsigelsesaker, personalsaker og lønnskonflikter er derfor ikke oppgaver for verneombudet, men en sak hvor den ansatte kan snakke med sin tillitsvalgte, hvis arbeidstakeren er organisert. I de tilfellene hvor slike saker har sin bakgrunn i arbeidsmiljøet, eller konsekvenser for arbeidsmiljøet, kan likevel verneombud ha en rolle i akkurat den delen av saken.

Dine oppgaver som verneombud

Når du er valgt til verneombud bør du delta i utarbeidelse av prosedyrer og arbeidsbeskrivelser som har betydning for arbeidstakernes sikkerhet og helse. Du bør også delta med din kompetanse i gjennomføring av risikovurderinger og føre tilsyn med at nødvendige tiltak for å fjerne eller redusere risikoen iverksettes.

Som verneombud skal du ha særlig oppmerksomheten rettet mot at:

- arbeidsutstyr, tekniske innretninger, kjemiske stoffer og arbeidsprosesser ikke utsetter arbeidstakerne for fare
- verneinnretninger og personlig verneutstyr er i forsvarlig stand og blir brukt
- arbeidstakerne får nødvendig instruksjon, øvelse og opplæring
- arbeidet ellers blir tilrettelagt slik at arbeidstakerne kan utføre arbeidet på en helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

I forbindelse med personulykker som dødsfall og yrkes- og helseskader, skal du orienteres om forholdet. Du skal snarest mulig avgi uttalelse om hvordan tilfellet vurderes, og om eventuelle vernetiltak som måtte være truffet, for å unngå slike hendelser i fremtiden. Uttalelsen skal undertegnes av deg som verneombud, og eventuelt hovedverneombudet. Slik uttalelse sendes på eget

fastsatt skjema til Sjøfartsdirektoratet, og det er rederiet eller skipsfører som har ansvar for at skjemaet er korrekt utfyllt og blir sendt innen fastsatt frist (innen 72 timer ved alvorlige hendelser).

Ved tilsynsbesøk og andre inspeksjoner, eller interne revisjoner som vedrører miljøet om bord, skal du om mulig delta. Skipsfører skal varsle deg som verneombud om slike besøk og legge forholdene til rette for at du kan delta. Du avgjør selv om det er mulig å delta. Hvis deltakelse i slike besøk ikke er mulig, skal du varsle skipsføreren om årsaken.

Som verneombud bør du også involveres i planer som har vesentlig betydning for arbeidsmiljøet, for eksempel innkjøp av maskiner og verneutstyr, rasjonalisering, arbeidstidsordninger og vernetiltak.

Vernebok

I din funksjon som verneombud skal du gjøre nedtegnelser om det arbeidet du utfører, f.eks. instruksjoner og henstillinger som er gitt, i en vernebok. Det samme gjelder henvendelser til skipsføreren. Verneboken legges frem i arbeidsmiljøutvalgets møter. Verneboken skal oppbevares om bord i minst tre år etter at siste nedtegnelse er foretatt.

Retten til midlertidig å stanse farlig arbeid

Hvis du som verneombud mener at en arbeidsoperasjon kan føre til umid-

delbar fare for arbeidstakers liv eller helse, og faren ikke kan avverges på annen måte, skal du midlertidig stanse arbeidet. Arbeidet må bare stanses i det omfang du mener er nødvendig for å avverge faren eller hindre at en farligere situasjon oppstår. Dersom det er fastsatt sikkerhetsrutiner for fremgangsmåten ved stansing av arbeidsoperasjoner, skal disse rutiner, såfremt mulig, følges. Du skal snarest mulig melde fra til skipsføreren, som avgjør om arbeidsoperasjonen skal fortsette.

Verneombud er ikke ansvarlig for eventuell skade eller tap som følge av at arbeidet stanses. Dette gjelder også selv om det skulle vise seg at du overvurderte risikoen og stansingen derfor ikke var nødvendig.

Arbeidstaker rett til å stanse farlig arbeid

Det er ikke bare verneombudet som har rett til å stanse farlig arbeid. Dersom den alminnelige arbeidstaker anser at arbeidet ikke kan fortsette uten fare for liv og helse, skal arbeidet avbrytes for å avverge faren eller hindre at en farlig situasjon oppstår. Arbeidstaker skal da snarest mulig melde fra til skipsfører som avgjør om arbeidet kan fortsette. Arbeidstaker har ikke erstatningsansvar for eventuell skade og tap som følge av slik stansing.

Hovedverneombud

Valg av hovedverneombud

Dersom det er mer enn ett verneombud om bord til samme tid, skal det av og blant disse velges et hovedverneombud. Ved stemmelikhet foretas omvalg blant de som fikk flest stemmer.

Ved fortsatt stemmelikhet velges hovedverneombud av verne- og miljøutvalget.

Hovedverneombudet har ansvaret for å samordne verneombudenes virksomhet. Spørsmål om hvilket verneombud en sak hører inn under avgjøres av hovedverneombudet. For øvrig gjelder bestemmelsene som er fastsatt for verneombudet, tilsvarende for hovedverneombudet.

Valg av hovedverneombud for fartøy i lokalfart

For fartøy i lokalfart, hvor det er krav om verneombud om bord, skal

det velges et hovedverneombud for hvert fjerde av rederens fartøy. I den utstrekning det er mulig skal det tas hensyn til like fartøystyper og grupper av fartøy som har samme fartsområde.

Hovedverneombudet velges av og blant verneombudene. Ved stemmelikhet foretas omvalg blant de som fikk flest stemmer. Ved fortsatt stemmelikhet velges hovedverneombudet av verne- og miljøutvalget. Så vidt mulig skal departementsjef som er valgt til verneombud (unntaksvis), ikke velges til hovedverneombud.

Hovedverneombudet har ansvar for å samordne verneombudenes virksomhet på de fartøy vedkommende er hovedverneombud for. For øvrig gjelder de samme bestemmelsene som er fastsatt for verneombudet, tilsvarende for hovedverneombud.

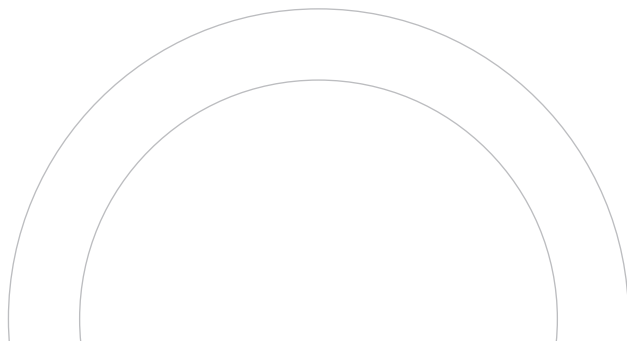

Foto: Berndt Akesson, Fotokonkuransen Önsjöfolk

Arbeidsmiljøutvalg

Plikten til å opprette arbeidsmiljøutvalg

På fartøy som har krav til verneombud og som har minst 8 arbeidstakere om bord, skal det nedsettes arbeidsmiljøutvalg etter gitte bestemmelser, se punkt om arbeidsmiljøutvalgets sammensetning. I rederier med flere fartøy i lokalfart som skal ha verneombud, skal det etableres minst ett arbeidsmiljøutvalg, se punkt om arbeidsmiljøutvalgets sammensetning for fartøy i lokalfart.

Arbeidsmiljøutvalgets sammensetning

Hovedverneombud, der dette skal velges, og inntil tre verneombud skal sammen med skipsfører, maskinsjef, stuert og eventuelt sikkerhetsoffiser, danne arbeidsmiljøutvalg. Hvis det i tillegg til hovedverneombud er flere enn tre verneombud om bord, velges de tre verneombudene som skal delta i utvalget, av verneombudene. Dersom andre enn reder samtidig driver virksomhet med minst fire arbeidstakere om bord, skal også lederen av slik virksomhet delta i utvalget.

Der det på grunn av antall arbeidstakere og sammensetningen av disse ikke er mulig å danne arbeidsmiljøutvalg etter nevnte retningslinjer, skal hovedverneombud, der dette skal velges, og verneombud sammen med skipsfører danne arbeidsmiljøutvalget.

De forskjellige faggruppene om bord bør være representert i utvalget, og departementsjefene skal kunne tiltre utvalget. Utvalget bør ikke overstige 10–12 personer avhengig av bl.a. antall faggrupper og antall arbeidstakere om bord. Utvalget velger selv sin leder og kan også oppnevne en sekretær. I den utstrekning det finnes hensiktsmessig, kan utvalget pålegge enkelte av dets medlemmer spesielle oppgaver med hensyn til opplæring, rettleiding eller andre forhold som faller inn under utvalgets oppgaver. Andre arbeidstakere kan innkalles til utvalget etter behov.

Sykepleier eller annet helsepersonell kan bare delta i utvalget i en fri og uavhengig stilling som medlem uten stemmerett eller som sekretær.

Arbeidsmiljøutvalgets sammensetning for fartøy i lokalfart

Arbeidsmiljøutvalget skal bestå av hovedverneombudene eller inntil tre verneombud når det ikke er hovedverneombud, en representant for rederiadministrasjonen og to skipsførere. I tillegg kan det blant maskinsjefene velges en egen representant til utvalget. Andre arbeidstakere kan innkalles til utvalgets møter etter behov.

Arbeidsmiljøutvalget velger selv sin leder, og kan også oppnevne en sekretær. I den utstrekning det finnes hensiktsmessig, kan utvalget pålegge enkelte av dets medlemmer spesielle

Foto: Fotokonkurransen for sjøfolk

Foto: Brigitte Karlsson

oppgaver med hensyn til opplæring, rettledning eller andre forhold som faller inn under utvalgets oppgaver. Arbeidsmiljøutvalget skal også behandle spørsmål som angår vernearbeidet på de av rederiets fartøy i lokalfart som ikke har eget verneombud.

Arbeidsmiljøutvalgets oppgaver

Arbeidsmiljøutvalget skal arbeide for trygge og helsemessig forsvarlige forhold om bord og følge nøye med på utviklingen av arbeidsmiljøet. Utvalget skal i denne forbindelse særlig beskjefte seg med:

- spørsmål som angår den interne vernetjeneste og arbeidstakernes helse og velferd,
- spørsmål om opplæring, instruksjon og opplysningsvirksomhet som har betydning for å hindre yrkes- og helseskader i arbeid og fritid,
- kartlegging av arbeidssteder og arbeidsforhold som innebærer fare for ulykker og helseskader, herunder gjennomgang av risikovurderinger og vurdere om disse er tilstrekkelig for å avdekke de farer arbeidstakerne utsettes for, søke årsaker til sykdom og dødsfall som kan ha sammenheng med miljøet om bord, og drøfte forslag til forebyggende tiltak,
- aktivt å medvirke til at vernearbeidet blir en del av arbeidsplanleggingen,
- å påse at nytilsatte gis betryggende rettledning og opplæring i verne spørsmål, og å påse om vedkommende vil kunne utsettes for særskilt risiko,
- å ta opp til drøfting forhold som har betydning for trivselen om

bord, samværsformer, fritidsbeskjeftigelser mv.

Arbeidsmiljøutvalget skal gå gjennom nye og endrede prosedyrer og arbeidsbeskrivelser som har betydning for arbeidstakernes sikkerhet og helse, og komme med forslag til forbedringer hvor dette anses påkrevd.

Utvalget skal gjennomgå alle rapporter om helseskader, arbeidsulykker og tilløp til ulykker, og påse at det treffes tiltak for å hindre gjentakelse.

Utvalget skal også gjennomgå tilsynsrapporter.

Verneombud og medlem av arbeidsmiljøutvalget skal gjøre seg kjent med gjeldende forskrifter, instruksjoner og bestemmelser som gjelder verne- og miljøarbeid.

Møter

Utvalget skal avholde minst seks møter i året. Dessuten bør utvalget avholde minst like mange vernemøter (sikkerhetsmøter) for samtlige som arbeider om bord.

Utvalget kan sammenkalles på forlangende av to medlemmer for å diskutere spørsmål om arbeidsmiljø, sikkerhet og helse.

Protokoll

Nedtegnelser med hensyn til virksomheten i utvalget foretas i særskilt protokoll som skal underskrives av medlemmene. Protokollen skal oppbevares om bord i minst tre år etter at siste protokollførrelse er foretatt.

Foto: Guðmundur St. Valdimarsson, Island, Fotokonkurransen for sjøfolk

Taushetsplikt

Arbeidsmiljøutvalget har taushetsplikt i saker som angår noens personlige forhold eller rederiets eller annen virksomhets drifts- eller forretningshemmeligheter, og der utvalget avgjør at det skal være taushetsplikt.

Nødvendig tid til verne- og miljøarbeid

Verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalget skal ha nødvendig tid til å utføre sine oppgaver på en forsvarlig måte uten at dette går ut over arbeidstakers pålagte hviletid og i alminnelighet innenfor vanlig arbeidstid. Det bør skilles mellom mer rutinemessige oppgaver og tilfeller hvor verneombudet må gripe inn i farlige situasjoner i arbeidet. Må vedkommende avbryte arbeidet, skal han underrette sin nærmeste overordnede.

Skipsføreren og rederiet skal sørge for at vervet som verneombud eller medlem av arbeidsmiljøutvalget ikke medfører inntektstap for arbeidstakerne, eller på annen måte fører til at deres arbeids- og ansettelsesvilkår forringes.

De rutinemessige sidene ved verneombudets arbeid bør drøftes i samarbeid med arbeidsgiver, slik at dette kan tilpasses verneombudets øvrige arbeid. Oppstår det uforutsette situasjoner som krever at verneombudet griper inn, skal verneombudet alltid kunne forlate sitt arbeid.

Opplysningsplikt og årsrapport

Verneombud og medlem av arbeidsmiljøutvalg er pliktig til å gi opp-

lysninger til norsk utenriksstasjon og Sjøfartsdirektoratet. Det samme gjelder i forhold til spørsmål om utskrift av vernebok eller protokoll. Verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg skal ha adgang til de opplysninger som er nødvendige, for å kunne utføre sine plikter. På ethvert fartøy bør det være litteratur om vernearbeid, som skal være tilgjengelig for alle. Arbeidsmiljøutvalget skal hvert år innen 31. januar utarbeide en samlet rapport om verne- og miljøarbeidet om bord for det foregående kalenderåret. Et eksemplar av rapporten skal

oppbevares av rederiet og et eksemplar oppbevares om bord i fartøyet. Rapporten sendes til Sjøfartsdirektoratet kun ved forespørsel. Ved inspeksjon fra Sjøfartsdirektoratet skal rapporten for foregående kalenderår vises frem. Årsrapporten skal utarbeides på skjema fastsatt av Sjøfartsdirektoratet.

På fartøy i lokalfart, som har opprettet arbeidsmiljøutvalg, utarbeider hvert utvalg en samlet årsrapport.

Opplæring av verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalget

Rederiet skal påse at verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalget får den opplæring som er nødvendig for at de kan utføre sine verv på en forsvarlig måte. Arbeidstakerne og deres organisasjoner skal medvirke til at verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalget får denne opplæringen. Utgifter til slik opplæring dekkes av rederiet. Dette gjelder også tilsvarende for den som, samtidig med reder, driver annen virksomhet om bord.

Verne- og miljøopplæringen skal:

- omfatte en innføring i hvordan verne- og miljøarbeidet skal drives,
- gi kunnskaper om ergonomi, støy, belysning, klima og trivselskappende tiltak,
- gi kunnskaper om ulykkesvern, herunder forebyggende tiltak, bruk av personlig verneutstyr mv.,
- gi kunnskaper om risikovurdering av arbeidsoperasjoner som et grunnleggende ledd i det ulykkesforebyggende arbeidet,
- gi innføring og orientering om sjømannsloven samt andre lover og bestemmelser som gjelder på dette området,
- gi innføring om Sjøfartsdirektoratets oppbygging og rolle også i forhold til andre berørte myndigheter.

SJØFARTSDIREKTORATET

Postboks 2222, 5509 Haugesund

Smedasundet 50A, 5528 Haugesund

Telefon: 52 74 50 00

Telefaks: 52 74 50 01

E-post: postmottak@sjofartsdir.no

www.sjofartsdir.no

Opplæringsens varighet skal være minst 40 timer. Det kan avtales en kortere opplæring enn 40 timer dersom partene i felleskap er kommet fram til at det er forsvarlig ut fra en vurdering av problemenes karakter og omfang. Med partene menes arbeidsgiver, eller arbeidsgiverorganisasjon og arbeidstakerorganisasjonene.

Det er viktig at slike vurderinger blir gjort på riktig grunnlag. Dersom vedkommende tidligere har gjennomført opplæring som dekker deler av verne- og miljøopplæringsens innhold, eller vedkommende har lang erfaring innenfor fagfeltet arbeidsmiljø og sikkerhetsarbeid, kan slike forhold tale for en kortere opplæring. Forhold som tilsier at opplæringen ikke skal kortes ned, er manglende opplæring og erfaring, eller at risikoforhold og kompleksiteten i arbeidsoperasjoner

om bord tilsier at opplæringen bør være omfattende, gjerne utover 40 timer. Opplæringen skal dokumenteres.

Opplæringen kan foregå på kurs som arrangeres av bedriftshelsetjeneste, opplysningsorganisasjoner, bransjeorganisasjoner og andre. Rederiet står fritt til å avholde slike kurs i egen regi. Ofte blir dette de beste kursene, der opplæringen blir skreddersydd til fartøyets drift og forholdene om bord. Spesielt vellykket kan dette bli dersom rederiet tar utgangspunkt i eget kvalitetsstyringssystem (ISM-system eller tilsvarende), og på denne måten sikrer at verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg får inngående kjennskap til interne HMS-prosedyrer og rutiner for oppfølging av helse, miljø og sikkerhet om bord.

